

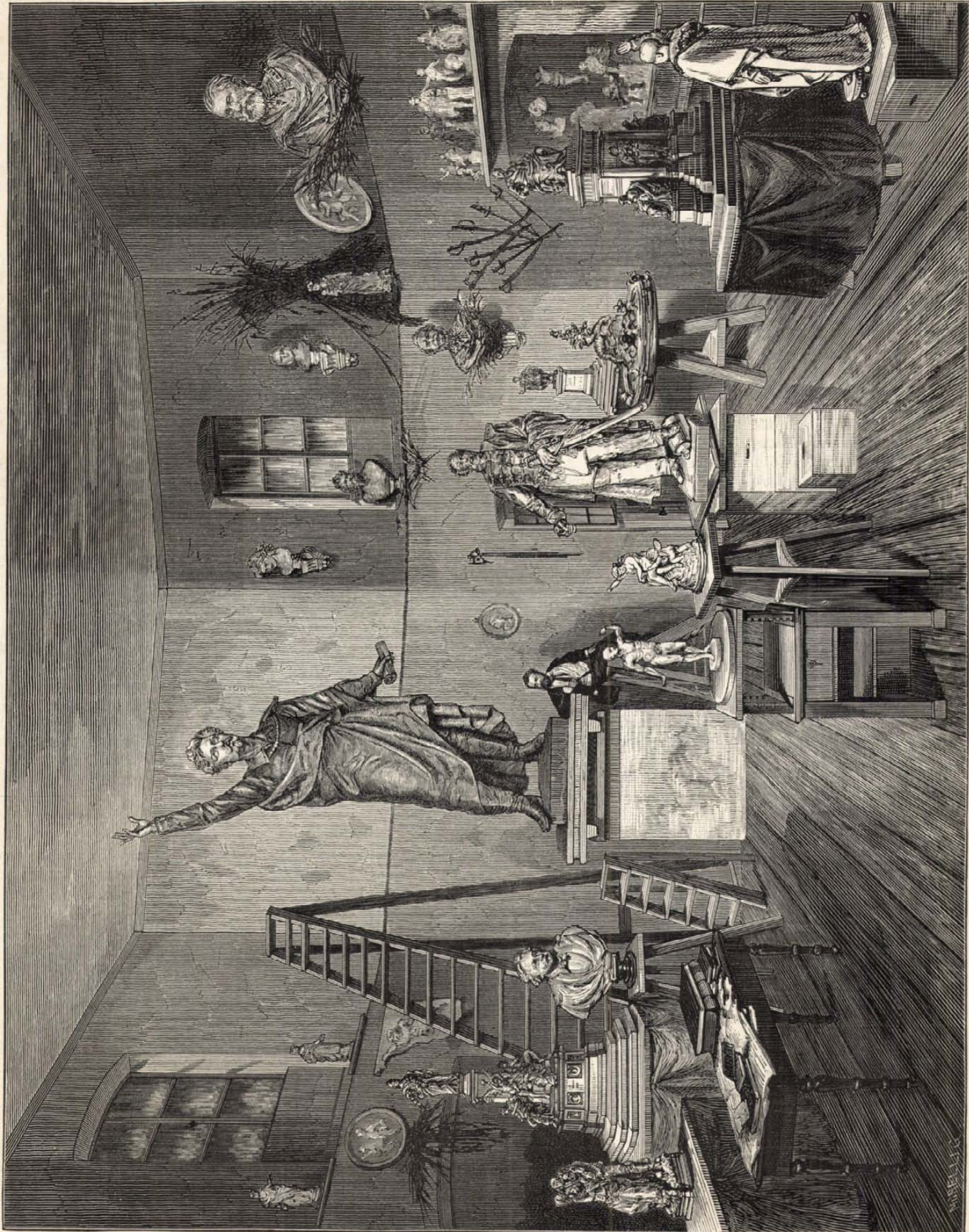
A másik, a kisebbik kép a Fehéregyháza és Héjasfalva közt levő egyik magaslatról van felvéve. Ez szemközti része a másik képnek, mert ezen meg nyugot felé néz a szemlélő. A háttérben van Segesvár s alig pár épülete látszik. Az előtérben a Küküllő partján látszik Fehéregyháza s ott a Haller grófi család ősi várkastélya. Az e mögött balra fekvő oldalon folyt le az a véres harc, mely segesvári csatának neveztetik.

A honnan a kép levétetett: az a hely na-

még akkor élő keresztatyját kellett tanuvallo-másra birni, ki 1872-ben hit alatt vallá, hogy Petőfi Sándor *Kis-Körösön*, Pestmegyének a kis-kun kerület közepébe ékelődő részén született, némi joggal mondhatá tehát a Kis-Kunságot szülőföldének. A keresztapa vallomását megerősíté a kis-körösi lutheránus egyház anyakönyve is, melynek Petőfi születésére vonatkozó részét 1857-ben közölte a «Vasárnapi Ujság»-ban Sárkány János lelkész. S hogy a kételynek utolsó árnyéka is kizárassék, a kis körösiek még a

muza a haza egyik legnagyobb lantos költőjévé avatta. Már nagy nevü, de szerény anyagi helyzetü ember volt, midőn ama *gödöllői* kis parasztházban lakott, mely képünkön oly éles ellentétben áll a mellette levő *erdői* várkastélyal, hol későbbi nejevel, Szendrey Juliával megismerkedett.

Ugyan ez alkalommal bemutatjuk Petőfi kéziratának másolatában azt a költeményét, mely egyike a legismertebbeknek, s mely most a Petőfi-szobor leleplezésekor kiváló alkalmi ér-

Trefort mellszobra.

Fótós mellszobra.

Izsó mellszobra.

Huszár Adolf.

Petőfi szobra.

Pulszky mellszobra.

Az aradi vértanúk emlékének mintája.

Bem szobra.

Az Eötvös-szobor mintája.

Székely mellszobra.

A Deák-szobor mintája. Minta-alak

Bem szobra.

Mythologiai alakok.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

HUSZÁR ADOLF MŰTERMÉ.

gyon közel van a gróf Haller Ferencz által ápolt honvédsirhoz, melyben a legnagyobb valószínűséggel *Petőfi* hamvai is nyugszanak.

A szomorú emlékü csatatérrel egyidejűleg mutatunk be még egynehány képet, melyek *Petőfi* életének emlékei.

Petőfi szülőhelyét teljes bizonyossággal megállapítani, mint tudjuk, nem volt egészen könnyű dolog. Ő maga *Félegyházát* mondá költeményeiben szülővárosának, mások *Szabad-*szállást állíták annak. Utóvégre is *Petőfi* nek

házat is meg tudták jelölni, melyben a költő napvilágot látott. E házat a magyar írók és művészek társasága megvásárolta s most falába helyezett márványtábla is jelzi a költő születési helyét.

Petőfi még csak másfél éves volt, midőn szülői *Kis-Körös*ről *Félegyházára* költöztek. Nem csoda hát, ha az utóbbi várost tartá szülőhelyének, melyhez gyermekéveinek férfikorában is visszhangzó emlékei fürödtek.

A kis-körösi szülő- és a félegyházi lakóházat együtt mutatjuk be olvasóinknak a *pápai* iskola épületével, melynek falai közt *Petőfi* t a

dekü, mivel a művész épen abban a helyzetben tünteti föl a költőt, a mint költeményét, a «*Nemzeti dal*» szavalja.

A kézirat eredetije, a *Petőfi* «*János vitéze*» németre fordítójának, *Schnitzer Ignác* urnak van birtokában, ki azt halála után a nemzeti muzeumnak szánta.

PETŐFI SZOBRA.

1860-ban történt, hogy egy fölhívás vonta magára a nemzet figyelmét: emeljünk emléket

annak a nagy költőnek, a ki szabadság- és hazaszeretetről oly lelkesen szóló dalait a harcmezőn vérével pecsételte meg.

Kis-Kun-Halas városából jelent meg a fölhívás, azon a vidéken, melyet a költő oly igen szeretett s a hol annyi emlék beszélt Petőfiről. Egy művész bocsátotta ki, Reményi Ede, a ki édes hangokkal tudta tolmácsolni költeményeit s a ki épen akkor száműzetéséből tért haza. Művész és száműzött: kellett-e több abban az időben, hogy a nemzet megfogadja szavát, mikor oly népszerű indítványt tesz: «emeljünk szobrot Petőfiéne!»

Meg is lett volna az mihamar, ha egy a költőhöz és a nemzethez egyaránt méltó éreztető szobor föl volna állítható puszta lelkesedésből. De ahhoz áldozat is kellett s nem csekély akadályok leküzdése. Az akkori kormány nem jó szemmel nézte az ily törekvéseket, a sajtó nem volt szabad, hogy hallassa buzdító szövegét, pénzintézet, a mi kevés volt is, óvakodni volt kénytelen a «demonstrációk»-tól, az arisztokrácia, főpapság, nagybirtokosság a Széchenyi-szobor alapjára irányult gyűjtéssel volt elfoglalva, pénzemberek, a mint még ma is, idegenek a nemzeti érzelmeiktől, még kevésbé érdeklődtek irántuk akkor, mikor ez érdeklődés kellemetlenségeket is vonhatott volna rájuk: s így a terv kivitelében másra, mint a szegényebb osztályokra támaszkodni alig lehetett.

De azért a kezdeményt nem engedték porba hullani a lelkesebbek. 1860. decz. 6-án b. Kemény Zsigmond lakásán megalakult a bizottság, mely a terv kivitelére vállalkozott s melynek Arany János, Barabás Miklós, Csenger Antal, Egressy Gábor, Greguss Ágost, Henszlmann Imre, Jókai Mór, b. Kemény Zsigmond, Királyi Pál, Pákh Albert, Szász Károly, Székely József, Tomory Anasztáz, Tóth Kálmán és Urházy György voltak a tagjai, és Reményi Ede volt az elnöke, ki körutat tevén az országban, hangversenyeket rendezett a mondott célra, s aláírásra buzdítván a honfiakat, néhány év alatt már nem jelentéktelen tőkét gyűjtött össze, mely takarékpénztárilag kezeltetett.

Az állandó szoborbizottság megalakítására azonban, a megkockázott kísérlet daczára is, csak az alkotmány visszaállítása után, 1867. aug. 10-én sikerült megnyerni az engedélyt. Az alakuló gyűlés nov. 17-én tartatott meg, mely alkalommal elnökké választott Reményi Ede, alelnökké Tóth Kálmán, pénztárnokká Lévy Henrik, bizottsági tagokká pedig Arany János, ifj. Emich Gusztáv, Feleki Miklós, Greguss Ágost, Gyulai Pál, Hajós József, Heckenast Gusztáv, Jókai Mór, b. Kemény Zsigmond, Királyi Pál, Kubinyi Lajos, Lendvay Márton, Orlay Petrics Soma, Radocza János, Ráth György, Rónay Jácint, Sárkány József, Szász Károly Szent-királyi Mór, Szokoly Viktor, Than Mór, Tolnay Lajos, Tóth Lőrincz, Török József és Vadnai Károly, végre jegyzőjévé Reményi Károly, kinek a szobor történetéből összeállított adatait a Petőfi-társaság közleményének, a «Koszoru»-nak a Petőfi szobor leleplezése napján megjelenendő számából ez alkalommal fölhasználjuk.

A bizottság azonnal elhatározta, hogy az ügy fölkarolása végett megkeresi első sorban a fővárosi s általa a többi törvényhatóságot. S nem is csalódott ehhez kötött reményében. A főváros az eddig összegyűlt 9320 frt-hoz azonnal megszavazott ezer forintot, a hatóságok gyűjtéséből pedig befolyt 5290 frt, mely utóbbi, ha tekintetbe vesszük, hogy a gyűjtést a szolgabírák leginkább csak a nép körében eszközölték, jelentékeny nyervek mondható.

Lendületet nyerve a dolog, egyéb gyűjtések is járultak az alapítvány gyarapításához. Az első magyar biztosító-társaság is megbizta ügynökeit a gyűjtéssel, más pénzintézetek is hozzá járultak adományaikkal, úgy hogy 1871. végén a pénztárnok már azt jelenthette, hogy a szobor pénzalapja 27,370 frtra rug.

Most tehát már elérkezett az ideje, hogy a terv kiviteléhez lehetett fogni. E végből szűkebb albizottság küldetett ki, melynek föladata lón valamelyik hazai szobrászszal tárgyalásba bocsátkozni a mű elkészítése végett. E bizottság a szobor mintázásával Izsó Miklóst bizta meg, utasítván őt oly tervzetnek előleges bemutatására, melynek kivitele (a talappal együtt) a 40 ezer forintot felül ne haladja.

Izsó Miklós a nyert megbízás után még azon télen Rómába s onnan Európa több más

fővárosába sietett, a közteri emlékszobrok tanulmányozására. Innen — már beteg — haza érkezvén, egész szenvedélyvel látott a munkához s rövid idő alatt több kis mintát készített, melyek közül kettő vált ki különösen, az egyik merészen fölemelt jobb karral ábrázolta Petőfit, a mint 1848. márczius 15-én a «Talpra magyar» kezdetű dalát szavalja; a másik nyugodtabb az elsőnél, s szívére tett kézzel mutatja a költőt, mintha «Honfi dal»-át mondaná: «Tied vagyok, tied, bazám! e szív, e lélek.»

Izsó maga jobban szerette előbbeni mintáját, melynek rajza lapunkban is megjelent (1873. évi 1. sz.) s a közönségnek tetszett is a mű; némelyek azonban kifogásolták a fölemelt kart, mint a mi a szobornak a plasztikai nyugalom helyett mozgalmasságot kölcsönöz s nem az ábrázolandónak összjellegét tünteti föl, hanem csak egy aktusát. S minthogy a bizottság tagjai közül többen osztottak e nézetben: Izsó nem örömet ugyan, de meghajolt a többség akarata előtt s a második alakon dolgozott tovább.

Az volt a terv, hogy a szobor a költő 50-ik születése napján, 1873-ban már leleplezhető legyen. Ennek azonban több körülmény állta útját. Egy az, hogy a bizottság a szobor helyével nem volt még tisztában, az építkezési viszonyok változása miatt. A bizottság Izsóval és a közmunkatanácsal egyetértőleg csak 1873. aug. 7-én állapodott meg abban, hogy a szobor ott állíttassék föl, a hol ma áll.

Még nagyobb akadálya volt azonban a szobor elkészültének Izsó betegsége, mely mind nagyobb erőt vett a művészen. Alkalmos műterme sem volt hozzá. 1874-ik év második felében önköltségén kezdett építeni egy szerény ugyan, de elég nagy műtermet a rózsautca egy üre telkén, hol a nagy mintához végre hozzáfoghatott. A műterem 1875 tavaszán teljesen befejezve s minden szükségességgel fölszerelve várta mesterét.

De a sors nem akarta, hogy Izsó e műteremben alkothasson még valamit. Ez év május 28-án elhunyt. Működése azonban teljesen meddőnek még sem maradt, mert az ő nagy gondal készített Petőfi-fej-tanulmányait s egyéb terveit utódja is használhatja.

A művész elhunytá után a nagy bizottság elhatározá, hogy a szobor elkészítésével egy másik hazai művészt fog megbizni, kinek használat és irányadás végett rendelkezésére bocsátja Izsó terveit, az általa készített mellszobrot és az 5 1/2 láb nagyságu kész főszmintát.

A szűkebb bizottság, melynek a két elnökön és jegyzőn kívül Greguss Ágost, Királyi Pál, Degré Alajos, Lévy Henrik és Tavaszai Endre voltak tagjai, Keleti Gusztáv elnökle alá Thán Mórral, Madarász Viktorral s mint jogtanácsossal Reményi Antallal egészíté ki magát, s július 1-én Huszár Adolfot, az Eötvös-szoborpályázat nyertesét ajánlá a nagy bizottságnak, mely az előzetes szerződést jóvá hagyván, Izsó terveinek és mintáinak alapulvétele mellett, őt bizta meg a szobor elkészítésével.

Másfél évig dolgozott a művész mintáján, midőn a bizottság kimondotta, hogy Petőfi alakja a tervezett 9 1/2 láb helyett 12 láb magas legyen. Ehhez képest a művész tiszteletdíja is fölemeltetett összesen 10,000 forintra, ugyanannyira, mint a mennyit boldogult Izsó kapott mintáiért.

Huszár Adolf városligeti műtermében 1877 őszén mutatta be vázlatait a bizottságnak. Izsó kissé pathetikus fölfogását ő nyugodtabb magatartású Petőfivel kívánta helyettesíteni; a bizottság azonban nem fogadá el a szép és művészi kivitelü vázlatokat, hanem visszatért Izsónak első kis mintájához. Bár e minta tulerélyes mozdulatát (a fölemelt kezét) módosítani kívánta a bizottság, az alak szabatos és hibátlan kidolgozása mellett annak kivitelére utasítá Huszárt, azzal az indokolással, hogy Petőfi egyénisége és egész élete megtüri, sőt megkívánja, hogy szobrának előállításánál az általános klasszikai szabály alól eltérni lehessen. A bizottság ugyanekkor Pulszky Ferencz, b. Lipthay Béla, Ráth György, h. Podmaniczky Frigyes, Weber Antal, Schulek Frigyes és Pucher József új tagokkal egészíté ki magát.

1879. közepén Huszár munkája befejezéséhez közeledvén, gondoskodni kellett az éreztető, talapzati, alapozási s a fölláttáshoz szükséges egyéb munkák fogantatba vételének idejéről. Maga az elnök, Reményi Ede, több év óta távol levén hazájától, az elnöki tisztról lemondott s

helyébe ifj. Károlyi István gróf választatott elnökké s újabb bizottsági tagok lettek Ráth Károly főpolgármester, Kamermayer és Gerlőczy polgármesterek, Majláth György, Türr István, gr. Apponyi Albert, Arany László és Dalmady Győző, míg jegyzővé az időközben a fővárosból elköltözött Reményi Károly helyett, ki 17 évig viselé e tisztelet, Reményi Antal választatott.

Még ugyanez év augusztus havában Huszár Adolf elkészült a nagy mintával, s ezt a jury, mint kitünően sikerült munkát főszbe öntésre, deczember végén pedig már a nagy főszmintát is, mint a művészi követelményeknek s a kikötött föltételeknek megfelelő szobrot, éreztető végett elfogadta.

A hazai gyárosok közül csak az egy Schlick gyártott ajánlatot az öntésre, de utóbb az is visszavonta ajánlatát. A szerződés, mint a legolcsóbb s a kivitel iránt még is biztosítékot nyújtó külföldi ajánlkozóval, Turbain Károly bécsi éreztetővel köttetett meg, ki 8925 ftért vállalkozott a szobrot a legfinomabb bronzból önteni. Fél év mulva a mű a legkifogástalanabb bronzból megöntve és ezizellirozva készen állott műhelyében.

1881. nyarán Ybl Miklós műépítész bemutatá a szobortalapzat tervezetét is a költségvetéssel együtt. A talapzatnak finoman esiszolt mauthauseni gránitból elkészítésére Poschacher Antal kőfaragó vállalkozott 9000 ftért, míg az alapozás megépítését 4400 frton Wechselmann Ignác építész vállalta el.

A szobor pénzalapjából még hiányzó ötezer forintnyi kiadásokból ifj. gróf Károlyi István elnök újabb gyűjtés útján fedezett kétezer kétszáz forintot, míg a többi háromezer Budapest főváros hatósága határozta meg. A bizottság 1882. október 15-ikére határozta el az időközben leérkezett és föllállított szobor ünnepélyes leleplezését, mely nemzeti ünnepül tekintetvén, meghivattak rá úgy a kormány, mint az országgyűlés tagjai, Budapest főváros és az ország összes törvényhatóságai, a költő szülővárosának küldöttsége, az akadémia, Kisfaludy- és Petőfi-társaság, a színházak s mindazon intézetek és egyesületek, melyek a szobor föllállításához adományokkal járultak.

A szobornak, melynek rajzát mai számunkban bemutatjuk, talapzatán a fölirat áll: «Petőfi. Nemzeti adakozásból 1882.» A szobor 12 láb magas nagy főszmintáját a debreczeni ref. főiskolának, az Izsó-féle mintát a gömörmezei múzeumnak ajándékozta a bizottság Rimaszombatba, hol Izsó Miklós első oktatását nyerte a szobrászatban mesterétől, az ottani temetőben porló Ferenczy Istvántól.

OKTOBER 15.

Szobrot? S minek? Petőfi szellemének?

A dalkirály szoborra nem szorult:

Őnéki «aere perennius» az ének,
Melyért örökké nyer fris koszorút.
Nevét ő egy nemzet szívébe irta —
Ő szép tavaszra ébresztő pacsirta!

Zeng a berek, falevelek susognak,
Tündérnek uja szövi álmodat.
Varázs-világ! a hű szívek dobognak,
S ez érelemnek ő mily hangot ad!
Zeng a berek, mi búbáj! menj feléje —
Ő szerelem csattogó fölmiléje!

A láncz csörög, de oszlik már az éjjel,
Hasad a hajnal és a nap ragyog.
«Talpra magyar!» zeng a szó szerte-szélylyel,
Mi szabadok vagyunk és nem rabok.
S milliók lépnek lelkesült nyomába —
Ő szent szabadság égi harsonája!

S a tollat karddal, szót tettel cserélve,
Ott esik el ő «a harc mezején».
Hazájáért ott folyt ki ifju vére
S lón emlék e hon minden porszemén.
«Pro patria!» minden tőled tanulja —
Ő honszeretet dicső vértanúja!

Ám állj, míg állni tudsz, Petőfi szobra,
És lelkesítsd e hon minden fiát,
S bár nem tekinthetsz őszült századokra:
A költő él örök időkn át:
Hire szívekbe s csillagokra vésvé —
«Ad sidera!» szól. — Áldás a nevére!

SÁNTHA KÁROLY.